

بررسی چگونگی اعتماد و کناره‌گیری اجتماعی

در میان دانشجویان

دکتر ابوتراب طالبی*

راضیه برزگری دهج**

تاریخ دریافت: ۹۰/۳/۷

تاریخ پذیرش: ۹۱/۳/۱۲

چکیده

در ادبیات علوم اجتماعی انزوا به وضعیت عینی کناره‌گیری و محرومیت از تعاملات و فضاهای اجتماعی اطلاق می‌شود. اگر چه این موضوع صدها سال برای بشریت مطرح بوده، اما تنها در ۵۰ سال گذشته بطور نظام‌مند مورد توجه قرار گرفته است. این مقاله به بررسی چگونگی کناره‌گیری دانشجویان و ارتباط اعتماد اجتماعی با آن می‌پردازد. کناره‌گیری اجتماعی با سه مؤلفه عضویت در انجمن‌ها و گروه‌ها، پیوند اجتماعی و روابط اجتماعی سنجیده شده است. متغیر مستقل اصلی، اعتماد اجتماعی است که با سه بُعد اعتماد نهادی، اعتماد تعمیم‌یافته و اعتماد بین‌فردی سنجیده شده است. روش تحقیق از نوع پیمایش است. داده‌ها از طریق پرسشنامه ساختاریافته از ۳۶۱ دانشجو که به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب انتخاب شدند، گردآوری شده است. از روش‌های آماری آلفای کرونباخ برای پایایی ابزار سنجش، ضریب همبستگی پیرسون برای آزمون فرضیه‌ها، تحلیل واریانس برای آزمون مقایسه میانگین‌ها و رگرسیون برای سنجش مدل تحلیلی استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد بین اعتماد اجتماعی و انزوای اجتماعی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی بدست آمده برای این متغیر برابر $-0/294$ با سطح معناداری $P=0/000$ ، بیانگر رابطه منفی و معکوس بین دو متغیر یاد شده می‌باشد. بر این اساس می‌توان گفت کناره‌گیری اجتماعی دانشجویان به طور جدی تحت تأثیر چگونگی اعتماد اجتماعی آنها قرار دارد. با کاهش اعتماد اجتماعی دانشجویان، انزوای اجتماعی آنها بیشتر و با افزایش اعتماد، انزوای اجتماعی آنها کمتر می‌شود. همچنین بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و انزوای اجتماعی دانشجویان رابطه معنادار منفی و معکوس وجود دارد. نتایج حاصل از رگرسیون چندمتغیره نشان می‌دهد که ۱۴ درصد از واریانس متغیر انزوای اجتماعی توسط ۳ متغیر اعتماد تعمیم‌یافته، درآمد والدین و اعتماد بین‌فردی تبیین می‌شود. به این ترتیب داده‌های تجربی مؤید دیدگاه‌های نظری مطرح شده در چارچوب نظری مقاله می‌باشد. در مجموع، با توجه به چگونگی انزوای اجتماعی موجود، لازم است با اتخاذ سیاست‌های مناسب در راستای فعال‌سازی و انگیزه‌بخشی به دانشجویان، زمینه‌های شکل‌گیری انزوای اجتماعی را از بین برد تا از آسیب‌های اجتماعی پس از آن نیز جلوگیری شود.

واژه‌های کلیدی: انزوای اجتماعی، اعتماد اجتماعی، عضویت در انجمن‌ها و گروه‌ها، پیوند اجتماعی،

روابط اجتماعی

مقدمه

جامعه‌شناسان به طور عمده به تبیین و تشریح چگونگی ادغام یا انسجام اجتماعی و یا مخدوش شدن روابط اجتماعی، حالات و خصوصیات منفصلانه و پرخاشگرانه فرد در قبال جامعه و ساخت اجتماعی توجه می‌کنند. از این رو، تأکید آنان بر بیگانگی و آنومی اجتماعی است که در آن احساسات فرد نسبت به واقعیات اجتماعی (جامعه، نهادها، امور اجتماعی و...) سنجیده می‌شود. جامعه‌شناسان همچنین بر نقش عوامل بیرونی و واقعیات اجتماعی در بروز انسجام و یا بیگانگی افراد تأکید دارند و از این رو آن را مسأله‌ای تحمیلی در نظر می‌گیرند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۱: ۱۲۵).

یکی از عواملی که می‌تواند در مقابل ادغام و انسجام اجتماعی، روابط اجتماعی را تهدید و یا دچار خلل کند، پدیده کناره‌گیری یا انزوای اجتماعی است. انزوای اجتماعی به عنوان یکی از مهمترین مؤلفه‌های بیگانگی، پدیده‌ای است که صاحب‌نظران علوم اجتماعی مانند: مارکس، وبر، زیمل، دورکیم، پارسونز، مانهایم، سی رایت میلز و دیگران به اشکال گوناگون به تبیین آن به عنوان مسئله و مشکل اجتماعی پرداخته‌اند (طالبی ۱۳۷۳، ۱۲-۱۹). «سیمن»^۱ به درستی معتقد است که بیگانگی از جایگاهی برجسته و مسلط در علوم اجتماعی برخوردار است. وی ادعا می‌کند که همه تحقیقات مربوط به افراد و کنشگران جدا افتاده^۲، حاشیه‌ای^۳، عقده‌ای^۴، بی‌هنجار^۵ و منزوی^۶ موضوعی را بررسی می‌کنند که جایگاه کانونی در مطالعات بیگانگی دارد (طالبی، ۱۳۷۳: ۷). بنابراین مسئله ادغام یا انزوای اجتماعی دانشجویان را می‌توان موضوعی کانونی و تأثیرگذار بر سایر مسایل اجتماعی کشور قلمداد کرد. مطالعه و بررسی این پدیده و تلاش در جهت شناخت چگونگی آن و نیز ارائه راهکار در جهت جلوگیری از گسترش آن، می‌تواند نقش مهمی در توسعه اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جامعه ایفا کند.

طرح مسئله

بقا و دوام یک جامعه در گرو پیوند اعضای آن با یکدیگر از یک سو و با گروه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی از سوی دیگر می‌باشد. این موضوع وقتی تحقق پیدا می‌کند که نظام ارزشی باثباتی بتواند تعلق و پیوند اعضا آن جامعه به خود را دائماً «بازتولید» کند. از طرف دیگر، توسعه پایدار (در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی) مستلزم مشارکت گسترده متفکران و دانشگاهیان است. در مقابل، بیگانگی و انزوای اجتماعی ضمن ایجاد اختلال در فرایند توسعه، زمینه بروز تنش‌ها و شورش‌های اجتماعی را نیز فراهم می‌کند. برای نمونه مطالعات «سیلورن»^۷ و «ناکامور»^۸ در مورد دانش‌آموختگان دانشگاه کالیفرنیا نشان می‌دهد که بیگانگی و انزوا زمینه

1. seeman
2. anattached
3. marginal
4. obsessive
5. normless
6. isolated
7. silvern
8. nakamora

شورش‌های اجتماعی را فراهم می‌کند. تحقیقات «کربی»^۹ و «رنشو»^{۱۰} نیز این مسئله را تأیید نموده‌اند (طالبی، ۱۳۷۳: ۹).

همچنین تمایل برای برقراری ارتباطات اجتماعی یکی از نیازهای اساسی انسان امروزی است. در واقع، روابط و تعاملات اجتماعی با اعضای شبکه اجتماعی برای دسترسی به حمایت اجتماعی ضروری و حیاتی است (Kinney et al, 2005). هرگونه تضعیف یا کاهش روابط می‌تواند برای فرد، انزوای اجتماعی را بوجود آورد. انزوای اجتماعی که به عنوان جدایی افراد یا گروه‌ها تعریف شده است، نتیجه نبود یا کاهش تعاملات و ارتباطات است. این جدایی ممکن است ناشی از ترکیب عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی باشد که با مشخصه‌های فردی در ارتباط هستند و یا ممکن است از طریق جدایی فیزیکی، محدودیت‌های اجتماعی و مکانیزم‌های روانشناختی به انجام برسد (Keefe et al, 2005: 11).

موضوع این مقاله، بررسی انزوای اجتماعی در بین دانشجویان است. وجود انزوای اجتماعی در بین دانشجویان بر پیشبرد برنامه‌های توسعه‌ای کشور تأثیر منفی می‌گذارد. به عبارت دیگر اهمیت دانشجویان در آن است که زیرساخت فکری جامعه را تشکیل می‌دهند و تغذیه فکری جامعه بر دوش آنهاست. اما واقعیت امر حاکی از این است که این قشر اجتماعی مهم و مؤثر، از نظر تعهد و پیوندهای اجتماعی دچار مشکلاتی هستند. این موضوع در مواردی موجب شده آنها تأثیرگذاری اصلی و مهم خود را بر جامعه نادیده گرفته و به انزوا کشیده شوند.

انزوای اجتماعی دانشجویان باید از دو جنبه به مثابه پدیده‌ای اجتماعی مورد مطالعه قرار گیرد: ۱- تأثیرات انزوای دانشجویان به زندگی شخصی آنها محدود نمی‌شود بلکه جامعه را بطور کلی تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ ۲- انزوای اجتماعی مبتنی بر عوامل صرفاً «شخصی نیست، بلکه علت‌های فرافردی و فرایندهای اجتماعی می‌توانند عامل آن باشند. انزوای اجتماعی نتیجه تحولات ساختاری و فرایندهایی است که در جامعه رخ داده و یا اینکه در حال رخ دادن است (hortulanus, machielse and meeuwesen, 2006).

انزوای اجتماعی به عنوان عدم درگیری فعال و عدم مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی اگرچه پدیده‌ای جدید تلقی نمی‌گردد ولی به نظر می‌رسد که با تحولات عظیم اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در عصر جدید بطور چشمگیری افزایش یافته است. در واقع، تجربه انزوای اجتماعی به عنوان یکی از ابعاد بیگانگی دانشجویان متأثر از عوامل گوناگون درون‌دانشگاهی و برون‌دانشگاهی و در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی شکل می‌گیرد. یکی از مهمترین این عوامل چگونگی اعتماد اجتماعی آنان می‌باشد.

اعتماد از جمله پدیده‌های اجتماعی است که در سطوح گوناگون روابط و تعاملات انسانی نقشی حیاتی ایفا می‌کند. اعتماد اجتماعی مقدمه و تسهیل‌گر ارتباط با دیگران است. بنابراین نبود اعتماد موجب تعلیق رشته‌های پیوند افراد با یکدیگر و با گروه‌ها می‌شود.

تصور ما بر این است که بر اثر شرایط تاریخی ایران از یک سو و تغییر و تحولات ایجاد شده سال‌های اخیر در دانشگاه‌ها از سوی دیگر، اعتماد دانشجویان دچار آسیب‌هایی شده و این عامل بر انزوای دانشجویان تأثیر گذاشته است. نتایج بسیاری از تحقیقات (آزاد ارمکی و کمالی در سال ۱۳۸۳، دهقان و غفاری در سال ۱۳۸۴) نشان

⁹ Kirby

¹⁰ renshon

از افزایش بی‌اعتمادی افراد جامعه نسبت به هم و همین‌طور نسبت به سطوح کلان اجتماعی دارند. این بی‌اعتمادی به سطوح میانی، نهادهای واسط و مدنی و شبکه روابط اجتماعی تسری پیدا کرده و باعث عدم شکل‌گیری تعاملات مستمر و دائمی بین افراد جامعه شده است. بدنبال این فرایند، روابط و تعاملات اجتماعی دانشجویان کاهش یافته است. این روند، به افزایش انزوای دانشجویان و کناره‌گیری آنها از اجتماع منجر می‌شود.

انزوای اجتماعی دارای دو بُعد عینی و ذهنی می‌باشد. برخی از صاحب‌نظران بُعد ذهنی این پدیده (انفکاک ارزشی فرد از ارزش‌های پذیرفته شده اجتماعی) را مورد بررسی قرار می‌دهند و عده‌ای دیگر بر جنبه عینی و پیوندها و روابط اجتماعی فرد با خانواده، دوستان و سایر گروه‌ها و نهادهای اجتماعی تأکید می‌کنند. منظور از انزوای اجتماعی در این مقاله شامل وضعیتی است که روابط و پیوندهای دانشجویان با سایر افراد، گروه‌ها، خویشاوندان گسسته می‌شود و عضویت فرد در انجمن‌های داوطلبانه، علمی، فرهنگی و... قطع می‌گردد. تأکید اصلی ما بر تعاملات، روابط و پیوندهایی است که افراد را به صورت عینی به هم مرتبط می‌سازد.

این مطالعه تلاشی است برای پاسخ دادن به این سؤال که آیا انزوای اجتماعی به صورتی حاد و «مشکل‌ساز» در بین دانشجویان مورد مطالعه وجود دارد؟ آیا بین اعتماد اجتماعی دانشجویان با انزوای اجتماعی آنان رابطه معناداری وجود دارد؟ زمینه‌های اجتماعی - اقتصادی افراد شامل: پایگاه اقتصادی - اجتماعی، رشته تحصیلی، وضعیت اقامت و جنسیت چه تأثیری می‌تواند بر انزوای اجتماعی دانشجویان داشته باشد؟

بررسی مفهوم انزوای اجتماعی

ملوین سیمن^{۱۱} در زمره نخستین محققانی است که کوشید، مفهوم بیگانگی را در قالبی منظم و منسجم تدوین و تعریف کند. سیمن در سال ۱۹۷۲ بر اساس مطالعات قبلی شش شاخص عمده برای بیگانگی ارائه نمود. اشکال شش‌گانه بیگانگی از نظر سیمن عبارتند از:

۱- بی‌هنجاری یا احساس نابهنجاری^{۱۲}

۲- احساس بی‌قدرتی^{۱۳}

۳- احساس بی‌معنایی یا احساس پوچی^{۱۴}

۴- احساس انزوای اجتماعی^{۱۵}

۵- احساس تنفر یا احساس تنفر از خویشتن (باخودگریبی)^{۱۶}

۶- بیزاری فرهنگی (طالبی، ۱۳۷۳: ۲۳).

سیمن انزوای اجتماعی را به معنای احساس طرد شدگی یا رد شدن از طرف اجتماع معرفی می‌کند. احساس انزوای اجتماعی، واقعیتی فکری است که در آن فرد عدم تعلق و وابستگی و انفصال تامه‌ای را با ارزش‌های مرسوم جامعه احساس می‌کند. در این حالت، فرد همچنین دارای اعتقاد و باور نازلی نسبت به سازوکار ارزش‌گذاری و نظام

11. Melvin Seeman

12. normlessness

13. Powerlessness

14. meaninglessness

15. Social Isolation

16. self-estrangement

پاداش اجتماعی نیز هست و خود را با هر آنچه که از نظر جامعه معتبر و ارزشمند است، هم عقیده و همسو نمی‌بیند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۱: ۱۴۵-۱۴۶).

برخی از محققین انزوای اجتماعی را به معنی کمبود در کمیت و کیفیت تعاملات اجتماعی دانسته‌اند (Delisle, 1988). انزوای اجتماعی شامل تعاملات اجتماعی کم و فرار از نقش‌های اجتماعی و همچنین فقدان روابط متقابل ارزشمند با افراد دیگر است.

انزوای اجتماعی دو وجه عمده دارد: وجه تعاملی و وجه عاطفی؛ بنابراین گفته می‌شود که انزوای اجتماعی ترکیبی از تعاملات اجتماعی پایین، همراه با احساس تنهایی است، (Findlay and Cartwright, 2002). برخی از محققان تلاش می‌کنند دو جنبه انزوا را از هم تفکیک کنند. برای مثال «کاتان»^{۱۷} و «وایت»^{۱۸} (۱۹۹۹) و «هال»^{۱۹} و «هایونز»^{۲۰} (۱۹۹۹)، انزوای اجتماعی را به عنوان تعاملات عینی کم با دیگران تعریف می‌کنند، در حالیکه انزوای عاطفی (یا تنهایی)، به عنوان احساس نارضایتی درونی همراه با تعاملات اجتماعی کم تعریف می‌شود.

انزوای اجتماعی در سه سطح و چهار لایه رخ می‌دهد. در سطح فردی (خرد)^{۲۱}، در سطح انجمن‌ها (میانه)^{۲۲} و در سطح جامعه بزرگتر (سطح کلان)^{۲۳}. (Delisle, 2005)، بیرونی‌ترین لایه، اجتماع است، که فرد احساس جدایی یا عدم پیوستگی به ساختارهای اجتماعی می‌کند. لایه بعد، جدایی از سازمان‌ها و نهادهاست، لایه بعدی، جدایی از معتمدان، دوستان، خانواده و دیگر اشخاص مهم است و آخرین لایه در آخر، جدایی فرد از خود است (Lin, 1986). تحقیقات در زمینه محرومیت و انزوای اجتماعی نشان می‌دهند که احساس تنهایی شاخص و نشانگر انزوای اجتماعی است. برعکس، احساس تعلق به عنوان فرایند خنثی‌کننده و بی‌اثرکننده انزوای اجتماعی می‌باشد (Wessels and Mediema, 2002). تنهایی تجربه‌ای ناخوشایند است که در آن شبکه روابط اجتماعی فرد به انحاء گوناگون (کمی یا کیفی)، ناکارا است و یا با نقصان مواجه است (De Jong Gierveld et al, 2006: 583). نقطه مقابل تنهایی^{۲۴}، نهادمندی و جافتادن^{۲۵} است. این مفهوم، اندیشه جافتادن در روابط اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی و انجمن‌ها را بیان می‌کند. بسیاری از تحقیقات نشان می‌دهند که تنهایی شاخص کلیدی سلامت اجتماعی^{۲۶} است، ادراک ذهنی آگاهی درونی شخص از مشارکت اجتماعی‌اش را منعکس می‌کند (De Jong Gierveld and Van Tilburg, 2006).

مطالعات بسیاری نشان می‌دهند که عوامل گوناگونی بر انزوای اجتماعی تأثیر می‌گذارند، که محرومیت اجتماعی، درگیری اجتماعی^{۲۷}، مشارکت اجتماعی^{۲۸}، سرمایه اجتماعی^{۲۹}، انسجام اجتماعی^{۳۰}، حاشیه‌ای شدن^{۳۱}،

17. Cattan

18. White

19. Hall

20. Havens

21. micro

22. meso

23. macro level

24. loneliness

25. mbeddedness

26. social wellbeing

27. inclusion

28. community participation

29. social capital

30. social cohesion

و مشغولیت اجتماعی^{۳۲} از جمله آنها می‌باشند (Findlay and Cartwright, 2002). مسئله حاشیه‌ای شدن به مشکلات ارتباطی^{۳۳} از قبیل مشارکت اجتماعی ناکافی، نبود یکپارچگی اجتماعی^{۳۴} و نداشتن قدرت اشاره دارد. بنابراین شدیداً «با انزوای اجتماعی مرتبط است. اصطلاح‌های محرومیت اجتماعی و درگیری اجتماعی نیز به الگوهای یکپارچگی اجتماعی؛ موقعیت زندگی فرد و الگوهای تعاملات اجتماعی روزمره و سطح سلامتی و خوشبختی و نیز احساس تنهایی مربوط هستند (Wessel and Mediema, 2002). سرمایه اجتماعی به شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر اعتماد متقابل اشاره دارد که مردم را قادر به حل مسائل مشترک و تحقق اهداف مشترک می‌کند (Stone, 2000)».

چارچوب نظری

به نظر می‌رسد یکی از مهمترین عوامل مؤثر بر انزوای اجتماعی، اعتماد اجتماعی می‌باشد. اعتماد یک سازه چند بُعدی است که از نظر ریشه‌ای به روابط اجتماعی مرتبط است. روابطی که به خود فرد با دیگران، و دیگرانی که هم صمیمی و هم غریبه هستند و نیز به رابطه فرد یا افراد با نهادها و سازمان‌هایی مانند دولت و... ارتباط دارد. جوهره اعتماد از یک طرف مبتنی بر وجود روحیه صمیمیت و صداقت در آن روابط و از طرف دیگر مقدمه‌ای برای آزادی می‌باشد (Flanagan, 2003: 165-166). سه شکل اصلی اعتماد را می‌توان از هم تمیز داد: اعتماد بنیادی، اعتماد بین شخصی و اعتماد تعمیم یافته.

اعتماد بنیادی^{۳۵}: اعتماد بنیادی نگرشی است نسبت به خود و دنیای پیرامون که رفتار و اعمال ما را متأثر می‌سازد و موجب تقویت این تفکر می‌گردد که افراد و امور جهان قابل اعتمادند و بر استمرار و ثبات این باور صحنه می‌گذارند. اریکسون معتقد است که اعتماد بنیادی در مراحل اولیه زندگی (شیرخوارگی) انسان شکل می‌گیرد. به اعتقاد او، کودک «نخستین رابطه را با مادر برقرار می‌سازد. کودک باید بتواند در کنار مادر احساس امنیت کند. اگر مادر به نیازهای جسمانی کودک پاسخ دهد و محبت و عشق و امنیت کافی برای او تأمین نماید از آن پس کودک شروع به پروراندن حس اعتماد خواهد کرد. نگرشی که در این مرحله شکل می‌گیرد، جهت‌گیری کودک درباره خود و دیگران را مشخص خواهد کرد» (اوجاقلو و زاهدی، ۱۳۸۴: ۱۰۰).

اعتماد بنیادی ما را به مفهومی رهنمون می‌سازد که آنتونی گیدنز از آن با عنوان امنیت هستی‌شناختی (امنیت وجودی) یاد می‌کند. منظور از امنیت وجودی اطمینانی است که اغلب موجودات انسانی از پیوستگی و استمرار هویت خود و محیط‌های اجتماعی و مادی اطراف خود دارند. به اعتقاد گیدنز امنیت وجودی پدیده‌ای شناختی نیست، بلکه پدیده‌ای احساسی است و در ناخودآگاه ریشه دارد (Giddens, 1992).

اعتماد بین شخصی: اعتماد بین شخصی شکل دیگری از اعتماد است که در روابط چهره به چهره خود را نشان می‌دهد. این شکل از اعتماد، موانع ارتباطی را مرتفع می‌سازد و با کاستن از حالت دفاعی، بسیاری از تعاملات

³¹. marginalisation

³². community engagement

³³. relational

³⁴. integration

³⁵. Basic Trust

مؤثر را موجب می‌شود. اعتماد بین شخصی حوزه‌ای از تعاملات میان عشاق، دوستان، همکاران و همچنین اعتماد میان رئیس و کارمند، سرپرست، کارگر و... را دربرمی‌گیرد (امیرکافی، ۱۳۷۴: ۹).

اعتماد عام یا تعمیم‌یافته: اعتماد عام یا تعمیم‌یافته را می‌توان داشتن حسن‌ظن نسبت به کنشگران جامعه، جدای از تعلق آنها به گروه‌های قومی و قبیله‌ای تعریف کرد. این تعریف بیانگر چند نکته اساسی است:

۱. اعتماد تعمیم‌یافته تنها به افرادی که با هم تعامل دارند و میانشان روابط چهره به چهره برقرار است، محدود نمی‌شود.

۲. اعتماد تعمیم‌یافته کسانی را که با ما کنش متقابل دارند یا بالقوه می‌توانند کنش متقابل داشته باشند، را در بر می‌گیرد.

۳. اعتماد تعمیم‌یافته مرزهای خانوادگی، همسایگی، قومی و محلی را درمی‌نوردد و در سطح ملی گسترش می‌یابد.

۴. اعتماد تعمیم‌یافته پدیده نسبتاً «جدیدی است که همراه با شکل‌گیری دولت‌های مدرن یا دولت-ملت مطرح شده است.»

۵. اعتماد تعمیم‌یافته لازمه همکاری و مشارکت میلیون‌ها شهروندی است که جوامع پیچیده و مدرن امروزی را تشکیل می‌دهند (اوجاقلو و زاهدی، ۱۳۸۴: ۱۰۲).

برخی از محققین بر این اعتقاد هستند که در «جوامع سنتی» اعتماد تعمیم‌یافته وجود ندارد چرا که در چنین جامعه‌ای خطوط فاصل مشخصی بین خودی و بیگانه و همچنین بین دوست و دشمن ترسیم می‌شود. اعتماد محدود به کسانی است که به جمع و گروه تعلق دارند و هرکس خارج از آن قرارگیرد مظنون و مشکوک است (اوجاقلو و زاهدی، ۱۳۸۴: ۱۰۲). به این ترتیب می‌توان گفت که اعتماد به سه صورت خود را نشان می‌دهد: ۱. اعتماد بین فردی یا اعتماد به افراد آشنا؛ ۲. اعتماد اجتماعی یا تعمیم‌یافته یا اعتماد به بیگانگان و ۳. اعتماد مدنی یا اعتماد به سازمان‌ها و نهادها. نوع اول معمولاً «در جوامع سنتی که الگوی خاص‌گرایی در آنها حاکم است بیشتر به چشم می‌خورد، از این رو می‌توان آن را اعتماد سنتی نیز خواند و انواع دوم و سوم که بیشتر در جوامع مدرن به چشم می‌خورند اصطلاحاً» اعتماد مضمونی یا کارکردی هم خوانده می‌شوند (اوجاقلو و زاهدی، ۱۳۸۴: ۱۰۳).

چلبی اعتماد را در دو سطح اعتماد بین شخصی و اعتماد تعمیم‌یافته مطرح می‌کند. از نظر وی اعتماد بین شخصی داشتن اطمینان به نزدیکان، اعضای خانواده، بستگان و دوستان است. به عبارت دیگر این نوع اعتماد بیشتر در روابط فرد با نزدیکان و دوستان و آشنایان وجود دارد، ولی اعتماد عام فراتر از اعتماد شخصی است. اعتماد عام یا تعمیم‌یافته داشتن حسن‌ظن نسبت به همه افراد در روابط اجتماعی، جدای از تعلق آنها به گروه‌های قومی و قبیله‌ای است که این امر منجر به گسترش روابط برون‌گروهی می‌شود (حیدرآبادی، ۱۳۸۹: ۴۰).

تأثیر اعتماد بر انزوای اجتماعی

پیوستگی و ارتباط، عنصری حیاتی و مایه قوام جامعه است. ایجاد اختلال در ارتباطات و پیوندهای اجتماعی در سطوح گوناگون به معنای انزوای اجتماعی می‌باشد، اما بر قراری ارتباط وابسته به اعتماد متقابل است. **زیمِل**

جامعه‌شناس آلمانی، معتقد است که بدون وجود اعتماد در بین افراد جامعه، آن جامعه فرو می‌پاشد چراکه بسیاری از روابط میان آدمیان، بر عدم قطعیت بین آنها استوار است. به باور زیمل، تعاملات انسانی بیش از دلایل عقلانی و ملاحظات شخصی، از طریق اعتماد استمرار می‌یابند (Simmel, 2004: 178).

کنستانس فلانگن اعتماد اجتماعی را منعکس‌کننده نگرش مثبت در رابطه با انسانیت افراد معرفی می‌کند که طی آن افراد حس صداقت، همکاری، کمک و درخور اعتماد بودن را نسبت به یکدیگر پیدا می‌کنند. وی معتقد است که شکل‌گیری اعتماد اجتماعی در جامعه، موجد روحیه تعاون، همکاری و اشتیاق افراد برای مشارکت در جامعه و فعالیت‌های مرتبط با آن می‌باشد (Flanagan, 2003: 165).

از نظر «فلانگن» پایه‌های اعتماد ریشه در تجربیات تکوینی افراد دارد، به نظر وی اعتماد عمومی و بنیادی، مبنای خود را از تجربیاتی دریافت می‌کند که طی آن افراد با برقراری ارتباط با دیگران در زمان‌های متفاوت به اندوختن تجربیات مثبت یا منفی می‌پردازند. اعتماد بنیادی در این دیدگاه، به عنوان یک نوع احساس امنیت تلقی شده است که افراد از همان دوران کودکی در کنار همسالان، دوستان و خانواده خود به بود و نبود اطمینان و اعتماد پی می‌برند. اعتماد عام یا عمومی نیز به اعتماد مردم نسبت به یکدیگر با رعایت احساس‌هایی که افراد در یک جامعه از نظر صداقت، صراحت بیان و روحیه همکاری در بین افراد، نسبت به یکدیگر دارند بر می‌گردد (Flanagan, 2003: 165). تجربه‌ای که فرد اندوخته است امکان تمیز افراد مورد اعتماد از سایر افراد را ایجاد می‌کند. وی نمود این اعتماد را در سایه تکرار تبادل و روابط از سوی افراد و تراکم شبکه‌ها در آن جامعه می‌داند (Ibid: 166).

کاترین رس و همکارانش نیز اعتماد را به عنوان یکی از عوامل مهمی معرفی کرده‌اند که باعث پیدایش روابط اجتماعی مثبت در سطوح گوناگون اجتماعی می‌باشد. از نظر آنها، اعتماد باوری است که در یکپارچگی افراد با دیگر مردم پدید می‌آید، به این صورت که افراد با اعتماد کردن به یکدیگر، انتظارشان بر این است که تکیه‌گاهی برای خود پیدا کرده و می‌توانند در مواقع بروز مشکلات و مسایل حاد، به آنها متکی باشند. این موضوع پدید آورنده نوعی صداقت و اطمینان در روابط بین افراد می‌باشد (Rose and Et al, 2001: 569).

رس و همکارانش در نقطه مقابل اعتماد، موضوع بی‌اعتمادی را مطرح کرده و بی‌اعتمادی را نوعی عادت شناختی تعریف می‌کنند که طی آن افراد روابط اجتماعی بین خودشان را با عدم صداقت، عدم حمایت و خودخواهی تفسیر می‌کنند. بی‌اعتمادی یعنی عدم وجود صداقت در بین افراد. به عبارت دقیق‌تر افراد در اجتماع خودشان به خاطر منافع خودشان، فقط خودشان را در نظر می‌گیرند و به همین دلیل برای رسیدن به اهداف خود، دیگران را استثمار و برای دسترسی به مطامع خودشان دیگران را قربانی می‌کنند. ویژگی عمده افراد بی‌اعتماد این است که سعی می‌کنند فاصله خود و دیگران را حفظ کنند و به همین خاطر حساری را بین خود و دیگران درست می‌کنند.

از نظر رس و همکارانش بی‌اعتمادی همراه با سه مورد زیر بروز می‌کند:

- ۱- کاهش ابعاد مشارکت در شبکه‌های اجتماعی مانند تضعیف روابط اجتماعی در محله‌ها
- ۲- ظهور بدگمانی (در صورتی که میزان بی‌قدرتی و وضعیت تأسف بار اقتصادی، اجتماعی در سطح بالایی

(باشد)

۳- پیدایش بیگانگی اجتماعی در بین افراد و گسیختگی شبکه روابط متقابل.

همچنین ظهور و بروز بی‌اعتمادی در بین افراد جامعه وقتی افزایش پیدا می‌کند که: الف) در محیطی که افراد زندگی می‌کنند شرایط تهدیدکننده‌ای حاکم باشد؛ ب) کنشگران اجتماعی در برخورد با شرایط و وضعیت‌های زیان‌آور احساس بی‌قدرتی کنند و ج) در شرایطی که افراد منابع کمتری را برای جبران صدمات وارده داشته باشند (Rose and Et al, 2001: 570-571).

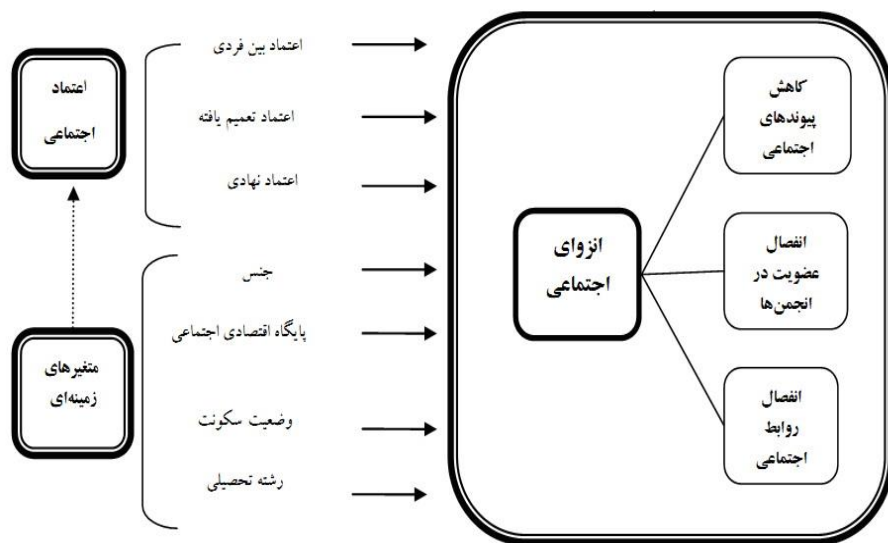
در مجموع می‌توان گفت اعتماد در جامعه افراد را به هم پیوند می‌دهد و از انفصال و پراکندگی آنها جلوگیری می‌کند. و به افراد اجازه می‌دهد تا به همکاری بپردازند. در شرایط اجتماعی که مردم می‌توانند مطمئن باشند که اعتماد آنها نه تنها مورد سوءاستفاده قرار نمی‌گیرد، بلکه جبران می‌شود؛ احتمال زیادتری برای انجام دادن معاملات و مبادلات وجود دارد. در مقابل، بی‌اعتمادی به تدریج به سطح روابط میان فردی کشیده می‌شود و حاصل این امر انزوای اجتماعی می‌شود. بی‌اعتمادی و سوءظن تأثیر کاهنده‌ای بر روابط و پیوندهای اجتماعی دارد و زمینه مناسبی را برای انزوای اجتماعی افراد فراهم می‌سازد (چلبی و امیرکافی، ۱۳۸۳: ۲۸). با افزایش بی‌اعتمادی و سوءظن که نشانگر عدم اطمینان و اتکاء فرد به دیگران است، احساس عجز و احساس تنهایی نیز تقویت می‌گردد (چلبی و امیرکافی، ۱۳۸۳: ۲۱).

با گسترش و پیچیده‌تر شدن قلمرو زندگی در جوامع جدید و افزایش اهمیت روابط ثانویه، اشکال جدیدی از اعتماد نیز اهمیت حیاتی پیدا می‌کند. در چنین شرایطی اعتماد به دیگران، شرط تشکیل روابط ثانویه است که به نوبه خود برای توسعه اجتماعی - اقتصادی و مشارکت سیاسی، مؤثر و لازم است.

به نظر می‌رسد علاوه بر اعتماد اجتماعی، که متغیر مستقل اصلی مورد تأکید این مقاله می‌باشد، عوامل دیگری نیز در انزوای اجتماعی دانشجویان مؤثر می‌باشند. مهمترین این عوامل عبارتند از: پایگاه اقتصادی - اجتماعی، رشته تحصیلی، جنسیت و وضعیت اقامت دانشجویان. در تعدادی از پژوهش‌های قبلی تأثیر آنها بر انزوای اجتماعی دیده شده است. برای نمونه در مورد تأثیر جنسیت، برخی تحقیقات آشکار کرده‌اند که مردان نسبت به زنان به لحاظ اجتماعی بیشتر منزوی هستند (Vandervoort, 2000). البته، احتمالاً «در جامعه ما با توجه به شرایط ویژه فرهنگی و اجتماعی، گستره روابط زنان نسبت به مردان محدودیت بیشتری دارد، در نتیجه ممکن است زنان نسبت به مردان انزوای بیشتری داشته باشند».

در مطالعات قبلی تغییرات برخی از اشکال انزوای اجتماعی بر اساس پایگاه اقتصادی - اجتماعی^{۳۶} توضیح داده شده است. برای نمونه در بین جوانان کانادایی، آنهایی که از خانواده‌هایی با پایگاه اقتصادی - اجتماعی پایین هستند، نسبت به کسانی که از خانواده‌های با پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالاتری هستند، انزوای اجتماعی بیشتری دیده شده است (Schneider, Richard, Younger, & Freeman, 2000). انتظار می‌رود دانشجویانی که به لحاظ موقعیت اقتصادی - اجتماعی جایگاه بالایی در جامعه دارند روابط اجتماعی گسترده‌تر و بادوام‌تری داشته باشند. با توجه به آنچه گفته شد مدل تحلیلی تبیین انزوای اجتماعی دانشجویان را می‌توان به شکل زیر ترسیم نمود:

نمودار ۱- مدل تحلیلی پژوهش

فرضیه‌ها

با توجه به مبانی نظری و مدل تحلیلی می‌توان فرضیه‌های زیر را برای تبیین انزوای اجتماعی دانشجویان مطرح کرد:

- ۱- بین اعتماد اجتماعی دانشجویان و انزوای اجتماعی آنها رابطه معکوس وجود دارد؛ به این صورت که هرچه اعتماد اجتماعی کمتر باشد، میزان انزوای اجتماعی بیشتر است.
- ۲- بین اعتماد تعمیم‌یافته دانشجویان و انزوای اجتماعی رابطه معکوس وجود دارد؛ به این صورت که هرچه اعتماد تعمیم‌یافته کمتر باشد، میزان انزوای اجتماعی بیشتر است.
- ۳- بین اعتماد نهادی دانشجویان و انزوای اجتماعی رابطه معکوس وجود دارد؛ به این صورت که هرچه اعتماد نهادی کمتر باشد، میزان انزوای اجتماعی بیشتر است.
- ۴- بین اعتماد بین‌فردی دانشجویان و انزوای اجتماعی رابطه منفی و معکوس وجود دارد؛ به این صورت که هرچه اعتماد بین‌فردی کمتر باشد، میزان انزوای اجتماعی بیشتر است.
- ۵- بین پایگاه اقتصادی- اجتماعی دانشجویان و انزوای اجتماعی رابطه منفی و معکوس وجود دارد؛ به این صورت که هرچه پایگاه اقتصادی - اجتماعی دانشجویان پایین‌تر باشد، انزوای اجتماعی بیشتر خواهد بود.
- ۶- بین جنسیت دانشجویان و انزوای اجتماعی رابطه وجود دارد؛ میزان انزوای اجتماعی دانشجویان دختر بدلیل شرایط ویژه اجتماعی و فرهنگی جامعه ایران، بیشتر است.
- ۷- بین رشته تحصیلی دانشجویان و انزوای اجتماعی رابطه وجود دارد؛ به نظر می‌رسد انزوای اجتماعی دانشجویان رشته علوم اجتماعی بیشتر از دانشجویان رشته فنی است.
- ۸- بین وضعیت اقامت دانشجویان و انزوای اجتماعی رابطه وجود دارد؛ به نظر می‌رسد میزان انزوای اجتماعی دانشجویان خوابگاهی نسبت به دانشجویان غیرخوابگاهی بیشتر است.

روش تحقیق

این مقاله بر اساس تحلیل داده‌های تحقیقی تدوین و به روش پیمایش^{۳۷} انجام شده است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه بوده و جامعه آماری مورد مطالعه، تمام دانشجویان روزانه و شبانه مشغول به تحصیل در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد در دانشکده علوم اجتماعی و ارتباطات دانشگاه علامه طباطبائی و دانشکده فنی دانشگاه تهران هستند. تعداد این افراد در مجموع ۵۷۹۷ نفر است.

نمونه‌گیری تحقیق به روش تصادفی طبقه‌ای متناسب انجام گرفته است. در این روش نمونه به گونه‌ای انتخاب می‌شود که زیرگروه‌ها در حد امکان با همان نسبتی که در جامعه وجود دارند، در نمونه نیز حضور یابند (دلاور، ۱۳۸۰: ۱۲۵). حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۶۱ نفر تعیین گردید.

برای تعیین اعتبار ابزار اندازه‌گیری از روش اعتبار صوری یعنی میزان توافق متخصصان امر در رابطه با یک شاخص یا معیار استفاده شده است. علاوه بر رجوع به پژوهش‌های قبلی، پرسشنامه به چند نفر از اساتید و پژوهشگران صاحب‌نظر ارائه شد و نظرات آنها در پرسشنامه اعمال شد و گویه‌ها و سؤالات نهایی مجدداً مورد آزمون قرار گرفته و گویه‌های نامناسب حذف گردیدند.

برای دستیابی به پایایی، با انجام پیش‌آزمون با نمونه‌ای ۳۰ نفره و با استفاده از آماره آلفای کرونباخ، همسازي گویه‌ها و سازگاری درونی پرسشنامه بررسی شد و ضریب آلفای کرونباخ برای همه شاخص‌ها بالای ۰.۷۰. به دست آمد.

تعریف و سنجش متغیرهای اصلی

انزوای اجتماعی:

«انزوای اجتماعی به نبود ارتباط اجتماعی با افراد دیگر و نهادهای اجتماعی اشاره دارد. افرادی که به لحاظ اجتماعی منزوی شده‌اند شبکه دوستی ندارند، آنها در فعالیت‌هایی که به نهادهای اجتماعی مرتبط می‌شود، مشارکت نمی‌کنند. مطالعات بسیاری، انزوای اجتماعی را در قالب الگوهای عینی رفتار تعریف کرده‌اند» (Elliott 1665-1664). انزوای اجتماعی از سه مؤلفه «عضویت در انجمن‌ها و گروه‌ها»، «روابط اجتماعی» و «پیوند اجتماعی» تشکیل شده است. لازم به یادآوری است که انزوای اجتماعی در سطح فاصله‌ای سنجیده شده است. شاخص عضویت دانشجویان با مواردی چون عضویت در احزاب سیاسی، انجمن‌های هنری، مذهبی، صنفی، تخصصی، کانون‌های علمی-فرهنگی، کانون‌های سیاسی و مذهبی، باشگاه‌های ورزشی و سازمان‌های غیردولتی و مردمی بررسی شده است.

³⁷. Survey Method

پیوندهای اجتماعی (عینی) میان افراد، یعنی ساختار شبکه‌های عینی که افراد را به همدیگر مرتبط می‌کند. این مؤلفه نشان می‌دهد که افراد در فضای اجتماعی چقدر به یکدیگر مربوطند. انزوای اجتماعی حالتی است که در آن شخص فاقد پیوندهایی است که منابع اجتماعی و حمایت اجتماعی مورد نیاز او را فراهم آورد. حمایت‌های اجتماعی مورد نیاز شخص را می‌توان به پنج دسته تقسیم کرد. الف) حمایت‌های عاطفی، ب) خدمات کوچک، پ) خدمات بزرگ، ت) کمک‌های مالی، ث) همراهی و معاشرت. به نقل از (محسنی، دوران و سهرابی، ۱۳۸۵: ۸۳). (Wellman and Wortley, 1990)

روابط اجتماعی نیز چگونگی تعاملات و رفت و آمد دانشجویان را با خویشاوندان درجه یک، خویشاوندان درجه دو، همسایگان، دوستان و همکاران نشان می‌دهد.

اعتماد اجتماعی: «اعتماد اجتماعی دلالت بر انتظارات و تعهدات اکتسابی به لحاظ اجتماعی تأیید شده می‌باشد که افراد نسبت به یکدیگر و نسبت به سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی دارند» (Paxton, 1999: 105).

در این مقاله اعتماد را در قالب سه مؤلفه اعتماد بین فردی^{۳۸}، اعتماد نهادی^{۳۹} و اعتماد تعمیم یافته سنجیده ایم. سطح سنجش این متغیر فاصله‌ای است. برای سنجش اعتماد بین فردی ۴ گویه طراحی شده است تا میزان اعتماد پاسخگویان به خانواده، دوستان، همکلاسی‌ها و اساتید بر روی طیفی پنج درجه‌ای (از نوع لیکرت) از خیلی کم تا خیلی زیاد سنجیده شود.

اعتماد تعمیم یافته با دو سؤال سنجیده شده است: اگر کیف پول شما گم شود و کسی آن را پیدا کرده باشد تا چه اندازه احتمال می‌دهید که آن را به شما بازگرداند؟ تا چه اندازه مایلید در محیط زندگیتان افرادی از اقوام گوناگون زندگی کنند؟

اعتماد نهادی دانشجویان نیز از طریق ۳ معرف: اعتماد نسبت به قوه قضاییه، نیروی انتظامی و مسئولین دولتی در قالب طیف لیکرت مورد اندازه‌گیری قرار گرفته است.

پایگاه اقتصادی اجتماعی: «طبقه اجتماعی به بخشی از اعضای جامعه اطلاق می‌شود که از نظر ارزش‌های مشترک، حیثیت، فعالیت‌های اجتماعی، میزان ثروت و متعلقات شخصی دیگر و نیز آداب معاشرت، از بخش‌های دیگر جامعه تفاوت داشته باشند. در جوامع نوین سه شاخص بنیادین برای طبقه اجتماعی وجود دارد که عبارتند از: درآمد، شغل و تحصیلات. علاوه بر این شاخص‌های بنیادی، متغیرهای مهم دیگر طبقات اجتماعی عبارتند از: مذهب، ملیت، جنس، سکونت و زمینه خانوادگی» (کوئن، ۱۳۷۵: ۱۷۸).

در این تحقیق برای ساخت متغیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی از شاخص‌های تحصیلات والدین و میزان تقریبی درآمد خانواده و منزلت شغلی والدین استفاده شده است.

وضعیت اقامت: منظور وضعیت سکونت دانشجو در محل تحصیل می‌باشد. این متغیر با چند گزینه (ساکن تهران، اقامت در خوابگاه، رفت و آمد به شهرستان، اجاره منزل در تهران) سنجیده شده است.

³⁸. Interpersonal Trust
³⁹. Institutional Trust

تحلیل یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت مورد مطالعه: نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از مجموع ۳۶۱ نفر نمونه تحقیق، ۸۱ درصد بین سنین ۱۸ تا ۲۴ سال، ۱۸ درصد در گروه سنی ۲۵ تا ۳۱ سال و تنها یک درصد بین ۳۲ تا ۳۷ سال قرار دارند. از مجموع ۳۶۱ نفر، ۴۴.۳ درصد زن و ۵۵.۷ درصد مرد هستند. ۶۶ درصد دانشجویان فارس، ۱۵ درصد ترک، ۶.۵ درصد کرد، ۵.۸ درصد لر، ۳.۳ درصد بلوچ، ۳.۳ درصد عرب و ۶.۵ درصد متعلق به سایر قومیت‌ها هستند. پایگاه اقتصادی اجتماعی ۵۲ درصد پاسخگویان پایین، ۳۰ درصد متوسط و ۱۷ درصد بالا می‌باشد.

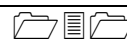

انزوای اجتماعی دانشجویان: در ابتدا یافته‌های مربوط به شاخص‌های فرعی و سپس چگونگی انزوای اجتماعی بطور کلی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

چگونگی عضویت دانشجویان در انجمن‌ها و گروه‌ها: عضویت در انجمن‌ها و نهادها یکی از شاخص‌های متغیر انزوای اجتماعی است که با استفاده از ۹ سؤال دوگزینه‌ای، مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفته است. درصد و فراوانی نسبی پاسخ به هر یک از موارد عضویت انجمنی دانشجویان در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱- توزیع فراوانی دانشجویان برحسب عضویت در انجمن‌ها و گروه‌ها

کل	دارم	ندارم	انجمن‌ها و گروه‌ها	
			تعداد	عضویت در احزاب سیاسی
			درصد	
			تعداد	عضویت در انجمن‌های هنری (شعر، خوشنویسی، ادبی و ...)
			درصد	
			تعداد	عضویت در انجمن‌های مذهبی (هیأت‌های مساجد و ...)
			درصد	
			تعداد	عضویت در سازمان‌های غیردولتی و مردمی NGOها، هلال احمر، دستداران محیط زیست و ...
			درصد	
			تعداد	عضویت در انجمن‌ها و باشگاه‌های ورزشی
			درصد	
			تعداد	عضویت در شوراها و انجمن‌های صنفی و تعاونی دانشجویی
			درصد	
			تعداد	عضویت در انجمن‌ها و کانون‌های علمی - فرهنگی (انجمن علمی، جهاد دانشگاهی و ...)
			درصد	

							تعداد	اگر مشکلی داشته
							درصد	ه باشید، مثلاً مریض باشید تا چه حد می توانید روی کمک دوستان و آشنایان خود حساب کنید؟
							تعداد	اگر مقدار قابل توجهی پول لازم داشته باشید چقدر احتمال دارد بخاطر اعتباری که در بین دوستان و آشنایان دارید بتوانید مبلغ لازم را تهیه کنید؟
							درصد	اگر برای دوستان و آشنایان مشکل مالی پیش بیاید چقدر احتمالاً
							تعداد	اگر برای دوستان و آشنایان مشکل مالی پیش بیاید چقدر احتمالاً
							درصد	اگر برای دوستان و آشنایان مشکل مالی پیش بیاید چقدر احتمالاً

								ل دارد که به شما مراجعه کنند؟
							تعداد	اگر بین دوستان،
							درصد	فامیل یا آشنایان اختلافی پیش بیاید چقدر احتمال دارد که برای حل اختلاف به شما مراجعه کنند؟

جدول ۳ نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی پاسخ‌ها مربوط به گزینه «متوسط» و «زیاد» و کمترین فراوانی پاسخ‌ها نیز مربوط به گزینه‌های «کم» و «بسیار کم» هستند. بالاترین میانگین نمرات (۳/۶۸) مربوط به گویه دوم (داشتن حمایت مالی زیاد در بین دوستان) و پایین‌ترین میانگین (۲/۹۵) مربوط به گویه چهارم (اگر بین دوستان، فامیل یا آشنایان اختلافی پیش بیاید چقدر احتمال دارد که برای حل اختلاف به شما مراجعه کنند؟) است. مقدار میانگین میانگین‌ها (۳/۴۳) نیز نشان می‌دهد که میزان پیوند اجتماعی در حد متوسط است.

در ادامه نمره کل پیوند اجتماعی پاسخگویان را محاسبه و به پنج طبقه خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد تقسیم کرده‌ایم که نتایج حاصل در جدول ۴ آمده است. داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد که بیشتر پاسخگویان (۴۸٪) دارای پیوند اجتماعی «متوسط»، ۳۱٪ از پاسخگویان دارای پیوند اجتماعی «زیاد» و ۱۱٪ دارای پیوند اجتماعی کم هستند. این آمار نشانگر پیوند اجتماعی متوسط دانشجویان با دوستان و آشنایان در زمان انجام تحقیق بوده است.

جدول ۴- توزیع پاسخگویان بر حسب پیوند اجتماعی

پیوند اجتماعی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیلی کم				
کم				

				متوسط
				زیاد
				خیلی زیاد
				کل

روابط اجتماعی: روابط اجتماعی شاخص دیگر متغیر انزوای اجتماعی است که با استفاده از ۵ سؤال، مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفته است. درصد و فراوانی نسبی پاسخ به هر یک از موارد در جدول ۶ آمده است.

جدول ۵- توزیع پاسخگویان برحسب معرف‌های روابط اجتماعی

میانگین	رط	هرروز	هر هفته	ماهی یکبار	چند ماه یکبار	سالیکبار	اصلاً	معرف‌های روابط اجتماعی	
		۶	۵	۴	۳	۲	۱	تعداد	نوع
								۳	خوین شاوندا
								۳	ن درجه یک
								۳	خوین شاوندا
								۳	ن درجه دو
								۳	همسا یگان
								۳	ن درجه

								تعداد	دوستان
								تعداد	همکاران
								درصد	

جدول ۵ نشان می‌دهد که بالاترین میانگین نمرات مربوط به خویشاوندان درجه یک و دوستان (۴۸۴) و پایین‌ترین میانگین مربوط به مورد پنجم (۱۹۱) و سوم (۲۲۹) می‌باشد. بنابراین سطح روابط اجتماعی دانشجویان با خویشاوندان درجه یک و دوستان خود نسبت به سایر موارد بیشتر است. در ضمن دانشجویان کمترین روابط را با همسایگان و همکاران خود دارند. مقدار میانگین میانگین‌ها (۳/۴۲) نیز نشان می‌دهد که میزان روابط اجتماعی در حد متوسط است.

در ادامه نمره کل روابط اجتماعی پاسخگویان را محاسبه و به پنج طبقه خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد تقسیم کرده‌ایم که نتایج حاصل در جدول ۶ آمده است. داده‌های جدول ۶ نشان می‌دهد که (۵۰.۴٪) پاسخگویان روابط اجتماعی «متوسط»، (۲۷.۵٪) از پاسخگویان دارای روابط اجتماعی «کم» و «۱۶.۶٪» پاسخگویان دارای روابط اجتماعی «زیاد» هستند. این آمار نشانگر روابط اجتماعی متوسط دانشجویان در زمان انجام تحقیق بوده است.

جدول ۶- توزیع پاسخگویان بر حسب روابط اجتماعی

روابط اجتماعی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیلی کم				
کم				
متوسط				
زیاد				
خیلی زیاد				

کل			
----	--	--	--

جمع‌بندی وضعیت انزوای اجتماعی دانشجویان: برای ارزیابی چگونگی انزوای اجتماعی دانشجویان مقیاس کلی انزوای اجتماعی از طریق جمع‌زدن مولفه‌های سه گانه بالا ایجاد شد. در این مقیاس نمره ۱۰۰ بیانگر پایین‌ترین میزان انزوای اجتماعی و نمره صفر بیانگر بالاترین میزان انزوای اجتماعی است. لازم به یادآوری است برای اینکه امکان جمع‌زدن شاخص‌ها وجود داشته‌باشد شاخص‌ها بر مبنای یک مقیاس صفر تا صد تنظیم شده‌اند، صفر به معنای کمترین میزان روابط و پیوند اجتماعی و عضویت و ۱۰۰ به معنای بالاترین میزان است. جدول ۷ آماره‌های توصیفی چگونگی انزوای اجتماعی و ابعاد آن را نشان می‌دهد.

جدول ۷- آماره‌های توصیفی مربوط به طیف عضویت در انجمن‌ها و گروه‌ها، روابط اجتماعی، پیوند اجتماعی انزوای

اجتماعی

شاخص	تعداد	دامنه	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف استاندارد
انزوای اجتماعی					۴۳۸۶۴	
عضویت در انجمن‌ها و گروه‌ها			۹			
روابط اجتماعی		۲۳	۵	۲۸		
پیوند اجتماعی		۱۶	۴	۲۰		

میانگین انزوای اجتماعی دانشجویان ۴۳۸۶ بدست آمده‌است، بنابراین انزوای اجتماعی دانشجویان در سطح متوسط رو به زیاد است. در واقع نمره میانگین بدست آمده برای انزوای اجتماعی، از نمره میانگین مورد انتظار، کمتر است. میانگین عضویت دانشجویان در انجمن‌ها و گروه‌ها ۱۰.۲۷ به دست آمده است که بسیار پایین‌تر از سطح متوسط مورد انتظار می‌باشد. میانگین روابط اجتماعی دانشجویان ۱۷/۱۳ ارزیابی شده است که در سطح متوسط قرار دارد، میانگین پیوند اجتماعی دانشجویان نیز ۱۳/۷۱ ارزیابی شده است که در سطح متوسطی قرار دارد. پس از محاسبه نمره کل انزوای دانشجویان، آن را به پنج طبقه خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد تقسیم کرده‌ایم که نتایج حاصل در جدول ۸ آمده است. بر اساس داده‌های جدول ۸، نزدیک به نیمی از دانشجویان انزوای متوسط و بعد از آن حدود ۳۵ درصد آنان انزوای زیاد دارند. بنابراین تعداد دانشجویانی که انزوا دارند نسبت به کسانی که میزان انزوای آنها کم است بسیار بیشتر است. با دقت در داده‌های ستون مربوط به درصد تجمعی متوجه می‌شویم که ۹۰ درصد دانشجویان انزوای خیلی زیاد تا متوسط دارند در حالی که تنها ۱۰ درصد آنها انزوای خیلی کم و کم دارند، این خود نشان از وجود این مسئله در بین دانشجویان دارد.

جدول ۸- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب انزوای اجتماعی

انزوای اجتماعی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیلی زیاد				
زیاد				
متوسط				
کم				
خیلی کم				
بی جواب				
کل				

چگونگی اعتماد اجتماعی دانشجویان

اعتماد اجتماعی دارای سه شاخص فرعی و در مجموع ۹ گویه است. برای نمایش دادن آماره‌های مرتبط با هر یک از شاخص‌های فرعی و شاخص‌های اصلی ابتدا آماره‌های شاخص‌های فرعی و سپس متغیر اصلی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

اعتماد بین فردی: اعتماد بین فردی با چهار گویه در قالب طیف لیکرت اندازه‌گیری شده است. گویه‌های این طیف همراه با فراوانی نسبی پاسخ به هر یک از گویه‌ها در جدول ۹ آورده شده است.

جدول ۹- توزیع دانشجویان بر حسب معرف‌های میزان اعتماد بین فردی

میانگین	کل	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میزان اعتماد به:		
		۵	۴	۳	۲	۱			
							خانواده	تعداد	د
							دوستان	تعداد	در صد
							دوستان	تعداد	

							د	
							در	
							صد	
							تعدا	همکلا سی‌ها
							د	
							در	
							صد	
							تعدا	اساتید
							د	
							در	
							صد	

با توجه به داده‌های جدول ۹ و با مقایسه میانگین نمرات مربوط به هر گویه، بیشترین میزان اعتماد بین فردی دانشجویان به خانواده و کمترین میزان اعتماد آنها به اساتید و همکلاسی‌ها می‌باشد. مقدار میانگین میانگین‌ها (۲.۹۳) نیز نشان می‌دهد که میزان اعتماد بین فردی در حد متوسط است.

در ادامه نمره کل اعتماد بین فردی پاسخگویان را محاسبه و به پنج طبقه خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد تقسیم کرده‌ایم که نتایج حاصل در جدول ۱۰ آمده است. داده‌های جدول نشان می‌دهد که ۳۷ درصد دانشجویان به لحاظ اعتماد بین فردی در سطح متوسط قرار دارند. نکته جالب این است که درصد دانشجویانی که اعتماد بین فردی کم و زیاد دارند با هم برابر است. این آمار نشانگر اعتماد بین فردی متوسط دانشجویان در زمان انجام تحقیق بوده است.

جدول ۱۰- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب اعتماد بین فردی

اعتماد بین فردی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیلی کم				
کم				

				متوسط
				زیاد
				خیلی زیاد
				کل

اعتماد تعمیم یافته: اعتماد تعمیم یافته با دو گویه در قالب طیف لیکرت اندازه گیری شده است. گویه های این طیف همراه با فراوانی نسبی پاسخ به هر یک از گویه ها در جدول ۱۱ آورده شده است.

جدول ۱۱- توزیع دانشجویان بر حسب معرف های میزان اعتماد تعمیم یافته

میانگین	کل	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	معرف ها
		۵	۴	۳	۲	۱	
							تعداد اگر کیف پول شما گم شود
							در صد و کسی آن را پیدا کند، تا چه اندازه - تمال می دهید که آنرا به شما بازگرداند؟
							تعداد تا چه اندازه مایلید در محیط
							در صد زندگیتان افراد ی از اقوام گوناگون زندگی کنند؟

جدول ۱۱ نشان می دهد که بیشترین فراوانی پاسخ ها در طبقه «متوسط» قرار دارد و کمترین فراوانی پاسخ ها نیز مربوط به گزینه «بسیار زیاد» است. مقدار میانگین میانگین ها (۲.۶۴) نیز نشان می دهد که میزان اعتماد تعمیم یافته پایین تر از سطح متوسط است. در ادامه، نمره کل اعتماد تعمیم یافته پاسخگویان را محاسبه و به پنج طبقه خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد تقسیم کرده ایم که نتایج حاصل در جدول ۱۲ آمده است. داده های جدول نشان

می‌دهد که بیشترین درصد پاسخگویان (۴۱٪) متعلق به کسانی است که اعتماد تعمیم‌یافته آنها در سطح متوسط است و بعد از آن ۳۴ درصد از پاسخگویان اعتماد تعمیم‌یافته کم دارند و تنها ۹ درصد پاسخگویان اعتماد زیاد و خیلی زیاد دارند.

جدول ۱۲- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب اعتماد تعمیم‌یافته

اعتماد تعمیم‌یافته	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیلی کم				
کم				
متوسط				
زیاد				
خیلی زیاد				
کل				

اعتماد نهادی: اعتماد نهادی با سه معرف در قالب طیف لیکرت اندازه‌گیری شده است. گویه‌های این طیف همراه با فراوانی نسبی پاسخ به هر یک از گویه‌ها در جدول ۱۳ آورده شده است.

جدول ۱۳- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب معرف‌های میزان اعتماد نهادی

میانگین	کل	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	معرف‌ها	
		۵	۴	۳	۲	۱	تعداد	قوه قضاییه
							تعداد	قوه قضاییه
							درصد	
							تعداد	نیروی انتظامی
							درصد	
							تعداد	مسئولین دولتی
							درصد	

صد						
----	--	--	--	--	--	--

جدول ۱۳ نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی پاسخ‌ها مربوط به گزینه «خیلی کم» و «کم» و کمترین فراوانی پاسخ‌ها نیز مربوط به گزینه «خیلی زیاد» و «زیاد» است. مقدار میانگین میانگین‌ها (۱.۷۸) نیز نشان می‌دهد که میزان اعتماد نهادی خیلی کم است. در ادامه نمره کل اعتماد نهادی پاسخگویان را محاسبه و به پنج طبقه خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد تقسیم کرده‌ایم که نتایج حاصل در جدول ۱۴ آمده است. داده‌های جدول نشان می‌دهد که میزان اعتماد نهادی بیشتر دانشجویان (۵۱/۱ درصد) خیلی کم است. آمار موجود در جدول نشان می‌دهد که سطح اعتماد نهادی دانشجویان در وضعیت نامناسبی است که می‌تواند منجر به مسائل اجتماعی زیادی در سطوح خرد، میانی و کلان شود.

جدول ۱۴- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب اعتماد نهادی

اعتماد نهادی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیلی کم				
کم				
متوسط				
زیاد				
خیلی زیاد				
کل				

جمع‌بندی چگونگی اعتماد اجتماعی دانشجویان: برای ارزیابی چگونگی اعتماد اجتماعی دانشجویان بطور کلی، از طریق جمع کردن نمرات اعتماد بین فردی، اعتماد تعمیم‌یافته و اعتماد نهادی، متغیر اعتماد اجتماعی (به صورت فاصله‌ای تصنعی) ایجاد شد. آماره‌های مرتبط با این متغیر در جدول ۱۵ آمده است.

جدول ۱۵- آماره‌های توصیفی مربوط به اعتماد اجتماعی و مؤلفه‌های آن

شاخص	تعداد	دامنه	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف استاندارد
اعتماد اجتماعی						
اعتماد بین فردی						
اعتماد تعمیم‌یافته						
اعتماد نهادی						

بر اساس جدول ۱۵، میزان اعتماد اجتماعی دانشجویان به طور کلی در سطح پایین قرار دارد و فقط میانگین اعتماد بین فردی دانشجویان در سطح متوسطی قرار دارد. میانگین اعتماد تعمیم‌یافته برای افراد مورد مطالعه ۵.۲۸ ارزیابی شده است که پایین‌تر از سطح متوسط است. میانگین اعتماد نهادی برای افراد مورد مطالعه ۵.۳۵ ارزیابی شده است که بسیار پایین‌تر از سطح متوسط می‌باشد.

پس از محاسبه نمره کل اعتماد دانشجویان، آن را به پنج طبقه خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد تقسیم کرده‌ایم که نتایج حاصل در جدول ۱۶ آمده است. با توجه به داده‌های جدول اعتماد بیشتر دانشجویان (۴۴ درصد) کم است و ۳۶ درصد دانشجویان اعتماد متوسط و ۵.۵ درصد اعتماد زیاد دارند. آمار جدول نشان می‌دهد که سطح اعتماد اجتماعی در بین دانشجویان پایین است.

جدول ۱۶- توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب اعتماد اجتماعی

اعتماد اجتماعی	فراوانی	درصد	درصد معتبر	درصد تجمعی
خیلی کم				
کم				
متوسط				
زیاد				
خیلی زیاد				
کل				

آزمون فرضیه‌ها

آزمون فرضیات^{۴۰} با استفاده از دو تکنیک آماری، ضریب همبستگی پیرسون^{۴۱} و تحلیل واریانس^{۴۲} انجام گرفت. برای آزمون رابطه بین متغیرهای مستقلی که در سطح سنجش فاصله‌ای^{۴۳} قرار می‌گیرند، با متغیر وابسته، که در سطح سنجش فاصله‌ای است، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است و جهت آزمون فرضیه‌هایی که متغیرهای مستقل آنها در سطح سنجش اسمی یا ترتیبی قرار دارد، از آزمون T (برای مقایسه دو میانگین) و از آزمون F (برای مقایسه بیش از دو میانگین) استفاده شده است.

بررسی همبستگی بین متغیرها

جدول ۱۷ ضریب همبستگی بین متغیرهای مستقل در سطح سنجش فاصله‌ای و انزوای اجتماعی دانشجویان را نشان می‌دهد. آمارهای جدول نشان می‌دهد که بین تمام متغیرهای مستقل وارد شده در آزمون و انزوای اجتماعی دانشجویان ارتباط معناداری وجود دارد. در مجموع محاسبات آماری و ضرایب همبستگی مؤید چارچوب و مدل نظری تحقیق می‌باشد.

⁴⁰. Hypothesis Test

⁴¹. Pearson Correlation

⁴². Analysis of Variance (ANOVA)

⁴³. Interval

رابطه پایگاه اقتصادی اجتماعی و انزوای اجتماعی دانشجویان: بین پایگاه اقتصادی- اجتماعی و انزوای اجتماعی دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی بدست آمده برای این متغیر برابر ۰/۱۲۹- با سطح معناداری $P=0/036$ ، بیانگر وجود رابطه منفی و معکوس بین دو متغیر است، به این معنا که هرچه پایگاه اقتصادی اجتماعی دانشجویان بالاتر باشد، احتمال انزوای اجتماعی آنها کاهش می یابد.

آزمون تفاوت میانگین ها (آزمون T و آزمون F)

رابطه رشته تحصیلی و انزوای اجتماعی دانشجویان: مقایسه میانگین های سطح انزوای اجتماعی برای دانشجویان رشته های علوم اجتماعی و فنی مهندسی نشان دهنده آن است که ظاهراً میزان انزوای اجتماعی در میان دانشجویان رشته علوم اجتماعی (با میانگین ۴۴/۰۴۷) بیشتر از دانشجویان رشته های فنی مهندسی (با میانگین ۴۳/۷۶۲) است، اما سطح معناداری آزمون نشان می دهد که این اختلاف های ظاهری در میان نسبت های یاد شده اهمیت چندانی ندارد. بنابراین، می توان گفت بین رشته تحصیلی دانشجویان و انزوای اجتماعی آنها رابطه معنادار وجود ندارد. به عبارت دیگر فرض وجود رابطه معنادار میان متغیرهای یاد شده قابل اثبات نیست. نتایج بررسی های آماری در جدول ۱۸ آمده است.

جدول ۱۸- آزمون تفاوت میانگین نمره انزوای اجتماعی دانشجویان بر حسب رشته تحصیلی

SIG	T	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	رشته تحصیلی
 	 	 	 	 	فنی مهندسی
		        	 	 	علوم اجتماع

رابطه جنسیت و انزوای اجتماعی دانشجویان: جدول ۱۹ آزمون تفاوت نمره میانگین انزوای اجتماعی دانشجویان بر حسب جنسیت افراد نمونه را نشان می دهد. با توجه به آمارهای موجود در این جدول، میانگین نمره مردان و زنان در این فرضیه با هم تفاوت دارد. به طوری که میانگین این نمره برای مردان و زنان به ترتیب ۴۳/۱۴ و ۴۴/۷۷ می باشد، اما این تفاوت بر اساس آزمون T و سطح معناداری $Sig=0/206$ در سطح دست کم ۹۵ درصد معنادار نیست. به عبارتی می توان گفت که جنسیت دانشجویان تأثیر معناداری بر انزوای اجتماعی آنها ندارد؛ بنابراین

فرضیه تحقیق در این مورد تأیید نمی‌گردد. شاید یکی از دلایل تأیید نشدن این فرضیه عمومیت انزوای اجتماعی در بین دانشجویان، فارغ از تفاوت‌های جنسی باشد.

جدول ۱۹- آزمون تفاوت میانگین نمره انزوای اجتماعی دانشجویان برحسب جنس

SIG	T	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	جنس
					زن
					مرد

رابطه وضعیت اقامت و انزوای اجتماعی دانشجویان: جدول ۲۰ آزمون تفاوت نمره میانگین انزوای اجتماعی دانشجویان بر حسب وضعیت اقامت آنها را نشان می‌دهد. با توجه به آمارهای موجود در این جدول، میانگین نمره انزوای اجتماعی دانشجویان با وضعیت اقامت خوابگاهی و تهرانی با هم تفاوت دارد به طوری که میانگین نمره انزوای اجتماعی برای دانشجویان تهرانی و خوابگاهی به ترتیب ۴۵/۶۴ و ۴۱/۷۹ می‌باشد که با هم تفاوت دارد. تفاوت مشاهده شده بر اساس آزمون F که برابر ۲/۸۹۸ و سطح معناداری ۰/۰۳۵ = Sig معنادار بوده است. به عبارت دیگر وضعیت اقامت به این معنا که دانشجویان تهرانی یا خوابگاهی باشند، با انزوای اجتماعی دانشجویان ارتباط دارد. انزوای اجتماعی دانشجویان خوابگاهی بیشتر از دانشجویان تهرانی می‌باشد.

جدول ۲۰- آزمون تفاوت میانگین نمره انزوای اجتماعی دانشجویان برحسب وضعیت اقامت

SIG	F	انحراف معیار	میانگین	فراوانی	وضعیت اقامت
					اقامت در خوابگاه
					رفت و آمد به شهرستان
					اجاره منزل در تهران
					ساکن تهران

برای اینکه مشخص شود که بین وضعیت‌های گوناگون اقامت در نمونه تحقیق، تفاوت انزوای اجتماعی دانشجویان بیشتر ناشی از کدام گروه است از آزمون توکی⁴⁴ استفاده می‌شود. آزمون توکی نشان می‌دهد که تفاوت میانگین‌ها در بین وضعیت اقامت خوابگاهی و تهرانی با هم تفاوت معناداری دارند. تفاوت میانگین بین انزوای اجتماعی خوابگاهی و تهرانی‌ها مقدار ۳/۸۴۳- می‌باشد که این تفاوت در سطح معناداری $P= 0/023$ مورد تأیید است.

جدول ۲۱- آزمون معناداری توکی برای تفاوت میانگین نمره انزوای اجتماعی دانشجویان در گروه‌های گوناگون متغیر وضعیت اقامت

مقایسه جفتی وضعیت اقامت	تفاوت میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری
اقامت در خوابگاه	رفت و آمد به شهرستان		
	اجاره منزل در تهران		
	ساکن تهران		
رفت و آمد به شهرستان	اقامت در خوابگاه		
	اجاره منزل در تهران		
	ساکن تهران		
اجاره منزل در تهران	اقامت در خوابگاه		
	رفت و آمد به شهرستان		
	ساکن تهران		
ساکن تهران	اقامت در خوابگاه		
	رفت و آمد به شهرستان		
	اجاره منزل در تهران		

44. Tukey Test

تحلیل رگرسیون چند متغیره عوامل مؤثر بر انزوای اجتماعی دانشجویان

در این بخش برای مشخص کردن سهم و تأثیر متغیرهای مستقل در تبیین و پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته، از تحلیل رگرسیونی چندمتغیره استفاده شده‌است. نتایج آزمون رگرسیون (به روش گام به گام) در جدول‌های ۲۲، ۲۳ و ۲۴ آمده است.

جدول ۲۲- عناصر اصلی تحلیل چند متغیره به روش گام به گام برای پیش‌بینی انزوای اجتماعی

مراتب ورود متغیرها	متغیرهای وارد شده	R	R ²	R ² تعدیل شده	اشتباه استاندارد
گام اول	اعتمادتعمیم‌یافته				
گام دوم	درآمد والدین				
گام سوم	اعتماد بین فردی				

جدول ۲۳- آماره‌های مربوط به متغیرهای مستقل مدل رگرسیونی (انزوای اجتماعی)

متغیرهایی که در مدل باقی ماندند						
نام متغیر	B	Std. Error	Beta	t	Sig t	VIF
اعتمادتعمیم‌یافته						
درآمد والدین						
اعتماد بین فردی						
متغیرهایی که از مدل نهایی حذف شده‌اند						
نام متغیر	Beta i	t	Sig t	VIF		
اعتماد نهادی						
پایگاه اقتصادی اجتماعی						
تحصیلات والدین						

جدول ۲۴- آماره‌های تحلیل رگرسیون چند متغیره انزوای اجتماعی دانشجویان

	ضریب همبستگی چندگانه (MULTIPLE R)
	ضریب تبیین (R Square)
	ضریب تبیین تعدیل شده (Adjusted R.Square)
	کمیت F
	سطح معناداری
	اشتباه استاندارد (Standard Error)
	آزمون دوربین-واتسون

بطور کلی، داده‌های جدول‌های ۲۲، ۲۳ و ۲۴ نشان می‌دهند که از شش متغیر، سه متغیر (اعتماد تعمیم‌یافته، درآمد والدین و اعتماد بین‌فردی) توانسته‌اند وارد معادله رگرسیونی شوند. متغیرهای دیگر دارای همبستگی کافی با متغیر وابسته نبوده‌اند که بتوانند وارد معادله رگرسیونی شوند، به همین دلیل از معادله خارج شده‌اند. این قضیه بدان معناست که متغیرهای خارج از معادله رگرسیونی در مقایسه با متغیرهای درون معادله رگرسیونی تأثیر کمتری بر متغیر وابسته دارند.

ضریب همبستگی متغیرهای یاد شده با انزوای اجتماعی در مجموع ۳۷/۵ درصد می‌باشد. با توجه به نتایج بدست آمده، ضریب تبیین تعدیل شده که نشانگر میزان واقعی تغییرات تبیین شده متغیر وابسته، توسط متغیرهای باقی مانده در مدل نهایی می‌باشد ۰/۱۳۲ بدست آمده است و بقیه تغییرات متغیر وابسته، ناشی از متغیرهای دیگر است. با توجه به آماره‌های بدست آمده در جدول ۲۴ می‌توان چنین عنوان کرد که ۱۴ درصد از واریانس متغیر انزوای اجتماعی توسط ۳ متغیر اعتماد تعمیم‌یافته، درآمد والدین و اعتماد بین‌فردی تبیین می‌شود. بنابراین علاوه بر سه متغیر یاد شده متغیرهای دیگر نیز در بروز انزوای اجتماعی دانشجویان مؤثر هستند که در این تحقیق مورد توجه نبوده‌اند.

بر اساس مقادیر Beta (این مقادیر استاندارد شده و امکان مقایسه و تعیین سهم نسبی هر یک از متغیرها را فراهم می‌سازد) معادله رگرسیون چند متغیره در این مطالعه به این صورت می‌باشد:

$$e_i + (-0.251) = \text{انزوای اجتماعی } 0.209 - (\text{اعتماد تعمیم‌یافته}) (\text{اعتماد بین‌فردی}) 0.118 - (\text{درآمد والدین}) + e_i$$

همچنین برای اندازه‌گیری چند همخطی در متغیرهای مستقل از روش ارزش تحمل استفاده شده است. نتایج مندرج در جدول ۲۳، میزان VIF را کمتر از ۱۰ نشان می‌دهد، به این مفهوم که عدم چندهمخطی بودن، معیاری است جهت مشخص نمودن این که اثرات بدست آمده برای هر یک از متغیرهای مستقل دارای قابلیت اعتماد است.

بحث و نتیجه‌گیری

انزوای اجتماعی در این مطالعه در قالب سه مؤلفه (عضویت در انجمن‌ها، پیوند اجتماعی و روابط اجتماعی) بررسی شده است. در مجموع میزان روابط اجتماعی دانشجویان در حد متوسط قرار دارد. نتایج حاصل از مقایسه ابعاد انزوای اجتماعی نشان می‌دهد که روابط اجتماعی دانشجویان با خانواده قابل توجه می‌باشد؛ به عبارت دیگر،

خانواده توانسته است جایگاه تاریخی خود را در زمینه روابط اجتماعی حفظ کند. سطح روابط اجتماعی دانشجویان با خویشاوندان درجه یک و دوستان خود نسبت به خویشاوندان درجه دو و همسایگان بیشتر است و دانشجویان کمترین روابط را با همسایگان و همکاران خود دارند. در مقابل سهم پیوندهای انجمنی (عضویت در انجمن‌های داوطلبانه) بسیار ناچیز است. پیوند اجتماعی دانشجویان در سطح متوسطی قرار دارد.

همچنین با بررسی تطبیقی ابعاد سه‌گانه اعتماد (اعتماد نهادی، بین‌فردی و تعمیم‌یافته) دیده می‌شود که میزان اعتماد نهادی در سطح بسیار پایین‌تری قرار دارد، به عبارت دیگر، دانشجویان نسبت به اشخاص نزدیک خود اعتماد بیشتری دارند تا به سطوح میانی و کلان جامعه. بطور کلی میزان اعتماد اجتماعی دانشجویان در سطح کم قرار دارد. در این مقاله، با توجه به چارچوب نظری ۸ فرضیه مطرح گردید، که از این بین ۶ فرضیه تأیید شد و ۲ فرضیه تأیید نشد. در بررسی عوامل مرتبط با انزوای اجتماعی، یافته‌ها نشان می‌دهد که با افزایش در سطح اعتماد اجتماعی، میزان انزوای اجتماعی کاهش می‌یابد. نتایج این تحقیق نظر «رس و همکاران» و یافته‌های «چلبی و کافی» مبنی بر تأثیر اعتماد بر انزوا و روابط اجتماعی را تأیید می‌کند. «رس» اعتماد را به عنوان یکی از عوامل مهمی معرفی کرده‌است که باعث پیدایش روابط اجتماعی مثبت در سطوح گوناگون اجتماعی می‌شود. وی معتقد است که ویژگی عمده افراد بی‌اعتماد این است که سعی می‌کنند فاصله بین خود و دیگران را حفظ کنند و به همین دلیل حساسی بین خود و دیگران می‌کشند. یکی از اشکال عمده بی‌اعتمادی در سطوح اجتماعی از نظر رس و همکارانش پیدایش بیگانگی اجتماعی در بین افراد و گسیختگی شبکه روابط متقابل است. همچنین نظر چلبی مبنی بر اینکه بی‌اعتمادی و سوءظن تأثیر کاهنده‌ای بر روابط و پیوندهای اجتماعی دارد و این امر زمینه مناسبی برای انزوای اجتماعی افراد فراهم می‌سازد، تأیید شد. در واقع یافته‌های موجود نشان می‌دهد در حالی که اعتماد و حسن ظن روابط اجتماعی را تسهیل می‌کند، بی‌اعتمادی سطح روابط را کاهش می‌دهد و موجب انزوای اجتماعی می‌گردد.

در مجموع یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که ارتباط دانشجویان با گروه‌های نخستین بیشتر و اعتماد آنها به گروه‌های نخستین نیز بیشتر است. در مقابل اعتماد دانشجویان به گروه‌های ثانویه کمتر و ارتباط آنها نیز با گروه‌های ثانویه کمتر است.

یکی از یافته‌های قابل تأمل و چالش برانگیز این پژوهش اعتماد بسیار پایین دانشجویان به اساتید و همکلاسی‌ها می‌باشد. داده‌ها نشان می‌دهد دانشجویان کمترین میزان اعتماد را (در میان چهار گروه بررسی شده) به اساتید ابراز داشته‌اند. فقط حدود ۹ درصد اعتماد زیاد و خیلی زیاد دارند. در مقابل ۶۲ درصد دانشجویان مورد مطالعه به میزان خیلی کم و کم نسبت به اساتید ابراز اعتماد نموده‌اند. بدیهی است این یافته چالش‌انگیز در محیط دانشگاهی نیاز به بررسی‌های بیشتر دارد. در هر حال به نظر می‌رسد اعتماد بین‌فردی در محیط آموزشی به سمت شک و دودلی کشانده می‌شود و نبود اعتماد در روابط بین افراد، عاملی زمینه‌ساز در جهت تشدید انزوا در بین افراد می‌باشد.

همچنین همبستگی بین مؤلفه‌های گوناگون اعتماد و انزوای اجتماعی نشان می‌دهد که اعتماد بین فردی تأثیر بیشتری بر کاهش انزوای اجتماعی در جامعه مورد تحقیق دارد. این شکل از اعتماد موانع ارتباطی را مرتفع می‌سازد و با کاستن از حالت دفاعی، موجب بسیاری از تعاملات می‌شود.

در سطح میانی نیز اعتماد عام و تعمیم‌یافته تأثیر مهمی بر روابط و تعاملات اجتماعی داشته و توانایی تنظیم‌کنندگی ارتباطات و مناسبات اجتماعی را دارد. اعتماد نهادی به گروه‌های واسط و سازمان‌ها و مؤسسات دولتی نیز می‌تواند بر سطح روابط بین فردی و نیز عضویت فرد در انجمن‌های داوطلبانه تأثیر مستقیم داشته باشد، اما یافته‌های این تحقیق نشانگر سطح بسیار پایین میزان اعتماد نهادی در میان دانشجویان می‌باشد. در این میان میزان اعتماد دانشجویان به مسئولین دولتی کمتر از قوه قضائیه و نیروی انتظامی می‌باشد. این در حالی است که فضاهای آموزشی و دانشجویی جزء سازمان‌های تحت مدیریت دولت می‌باشند.

در مجموع با کاهش سطح اعتماد دانشجویان، روابط و تعاملات اجتماعی آنها کاهش و انزوای اجتماعی آنها افزایش می‌یابد. احتمالاً «شرایط جامعه و موقعیت اجتماعی دانشجویان، عامل تسریع‌کننده افول اعتماد نهادی و اعتماد عمومی (تعمیم‌یافته) در جامعه شده است که به نوعی دانشگاه و جهت‌گیری دانشجویان را نیز تحت‌الشعاع خود قرار داده است. ما در این مقاله بر اساس نتایج تحقیق میدانی، رابطه اعتماد اجتماعی و انزوای اجتماعی دانشجویان را در سطح خرد بررسی نمودیم. نتایج بدست آمده نشانگر پایین بودن اعتماد و بالا بودن گرایش به انزوای اجتماعی دانشجویان است. ارزیابی تحولات موضوع در سطح جامعه و گروه‌های دیگر اجتماعی نیازمند مطالعات جداگانه می‌باشد.»

علاوه بر این، نتایج دیگر مطالعه نشان می‌دهد که بین پایگاه اقتصادی - اجتماعی و انزوای اجتماعی دانشجویان رابطه معکوس و منفی وجود دارد؛ به این معنا که هرچه پایگاه اقتصادی - اجتماعی دانشجویان بالاتر باشد، احتمال وجود انزوای اجتماعی در بین آنها کاهش می‌یابد. به عبارت دیگر همانطور که انتظار می‌رفت، دانشجویانی که در جامعه موقعیت اقتصادی - اجتماعی بالاتری دارند، روابط اجتماعی گسترده‌تر و بادوام‌تری (در نتیجه انزوای کمتری) دارند.

نتایج حاصل از تحلیل واریانس انزوای اجتماعی بر حسب ویژگی‌های زمینه‌ای نیز نشان می‌دهد که تفاوت چندانی در انزوای اجتماعی دانشجویان بر حسب جنس و رشته تحصیلی وجود ندارد و تفاوت آنها معنادار نمی‌باشد. اما انزوای دانشجویان بر حسب وضعیت اقامت (به این معنا که دانشجویان تهرانی یا خوابگاهی باشند)، تفاوت معناداری دارد. در واقع انزوای اجتماعی دانشجویان خوابگاهی بیشتر از دانشجویان تهرانی می‌باشد. به نظر می‌رسد که دانشجویان ساکن خوابگاه در مقایسه با دانشجویان تهرانی، در برخورد با شرایط جدید زندگی دانشجویی و حضور در فضاهای محدود و بسته خوابگاه، امکانات لازم برای برقراری روابط گسترده و پیوندهای فعال انجمنی و اجتماعی را ندارند، در نتیجه بیشتر به دامن انزوا کشیده می‌شوند.

بر اساس نتایج این مطالعه و با در نظر گرفتن وضعیت انزوای اجتماعی دانشجویان، پیشنهاد می‌شود:

- ۱) نیازها و اولویتهای اصلی دانشجویان مورد بررسی و کاوش علمی بیشتر قرارگیرد تا ضمن جلوگیری از عدم انطباق سیاستهای اجتماعی با خواستها و نیازهای دانشجویان، زمینههای گسترش فعالیت آنها در امور کشور فراهم گردد و حس اعتماد متقابل میان سیاستگذاران و دانشجویان افزایش یابد. بی شک، بدون آماده سازی زمینههای اعتماد در روابط دانشجویان، احتمال تشدید انزوا بیشتر خواهد بود.
- ۲) اعتماد سازی و اعتمادپروری با توجه به شرایط فعلی تنها در صورتی امکانپذیر است که زمینههای اعتماد بنیادی در خانواده، مدرسه و همسالان تقویت شود تا گامهای بعدی در سطوح دانشگاهی برداشته شود، نقصان در این فرایند مانع ایجاد و گسترش بسترهای اعتماد خواهد بود.
- ۳) ایجاد انگیزه مشارکت در فعالیتهای اجتماعی و علاقه به حضور در عرصه های اجتماعی با اجرای برنامه های متنوع فرهنگی توسط دست اندرکاران امور فرهنگی دانشگاه، می تواند عامل مؤثری برای افزایش پیوندهای انجمنی دانشجویان باشد.
- ۴) زمینه سازی در جهت تقویت ارتباطات نهادی و عضویت انجمنی دانشجویان
- ۵) ایجاد بسترهای لازم برای گسترش فعالیت حوزه های عمومی و تشکلهای مدنی دانشجویی
- ۶) گسترش حوزه های تعاملاتی بین دانشگاهی و بین رشته ای
- ۷) گسترش فرهنگ شادی، نشاط و امید به آینده دانشجویان از طریق عملیاتی کردن برنامه های پیشنهادی آنها در فضای خوابگاه
- ۸) ریشه یابی علل عدم اعتماد دانشجویان نسبت به مسئولان دانشگاه و خوابگاه و تلاش در راستای ایجاد فضای قابل اعتماد برای دانشجویان
- ۹) اجرای طرح های پژوهشی با هدف بررسی وضعیت خوابگاه های دانشجویی و ارزیابی سطح مسائل و مشکلات دانشجویان و برنامه ریزی جهت رفع نواقص موجود.
- ۱۰) رشد و توسعه فعالیت انجمن های علمی، هنری، ورزشی، سیاسی با تخصیص حمایت های مادی و معنوی بیشتر

منابع

- امیرکافی، مهدی. (۱۳۷۴)، «اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن»، **پایان نامه کارشناسی ارشد**، دانشکده ادبیات دانشگاه شهید بهشتی.
- اوجاقلو، سجاد؛ زاهدی، محمدجواد. (۱۳۸۴)، «بررسی اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در بین ساکنان شهر زنجان»، **مجله جامعه شناسی ایران**، دوره ششم، شماره ۴.
- آزادارمکی، تقی؛ کمالی، افسانه. (۱۳۸۳)، «اعتماد، اجتماع، جنسیت»، **مجله جامعه شناسی ایران**، شماره ۲.
- چلبی، مسعود؛ امیرکافی، مهدی. (۱۳۸۳)، «تحلیل چند سطحی انزوای اجتماعی»، **مجله جامعه شناسی ایران**، دوره پنجم، شماره ۲.

- حسنی، قاسم. (۱۳۸۳)، «بررسی رابطه بیگانگی سیاسی-اجتماعی با مشارکت سیاسی-اجتماعی و امنیت ملی»، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۲۶.
- حیدرآبادی، ابوالقاسم. (۱۳۸۹)، «اعتماد اجتماعی و عوامل اجتماعی-فرهنگی مؤثر بر آن. (مطالعه موردی جوانان ۲۰ تا ۲۹ ساله استان مازندران)»، مجله تخصصی جامعه‌شناسی، سال اول، پیش‌شماره اول.
- دلاور، علی. (۱۳۸۰)، مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران: انتشارات رشد.
- طالبی، ابوتراب. (۱۳۷۳)، «بیگانگی اجتماعی»، معاونت پژوهشی سازمان تبلیغات اسلامی، تهران.
- کوئن، بروس. (۱۳۷۵)، مبانی جامعه‌شناسی، ترجمه: محسن ثلاثی، تهران: نشر بوطیقا، چاپ اول.
- محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۸۱)، «آسیب‌شناسی بیگانگی اجتماعی-فرهنگی: بررسی انزوای ارزشی در دانشگاه‌های دولتی تهران»، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره ۲۶.
- محسنی، منوچهر؛ دوران، بهزاد؛ سهرابی، محمدهادی. (۱۳۸۵)، «بررسی اثرات استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت. (درمیان کاربران کافی‌نت‌های تهران)»، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره هفتم، شماره ۴.

- Delisle, M.-A. (1988). "What does solitude mean to the aged?" **Canadian Journal on Aging**, 7.
- Delisle, M-A. (2005). "Definition of social isolation: The concept of isolational profile", **Annual Scientific Meeting of eth Canadian Association on Gerontology**, Halifax, NS, N. 22.
- De Jong Gierveld, J. and Van Tilburg, T. (2006). "A 6-Item Scale for Overall, Emotional, and Social Loneliness: Confirmatory Tests on Survey Data". **Research on Ageing**, 28.
- Elliott, G et al (2005). Child Physical Abuse and Self-Perceived Social Isolation among Adolescents, **Journal of Interpersonal Violence**, Vol. 20. N. 12. PP. 1663-1684.
- Flanagan, c (2003). "Trust, Identity, and Civic hope", **Applied developmental Science**, Vol. 7, No. 3.
- Findlay, R. and Cartwright, C. (2002). **Social Isolation and Older People: A Literature Review**, Australasian Centre on Ageing, university of Queensland: Brisbane.
- Giddens, A (1992). **the Consequences of Modernity**, Stanford, Calif: Stanford University press.
- Hortulanus Roelof, Machielse Anja and Meeuwesen Ludwien (2006) **Social Isolation in Modern Society**. published in the Taylor & Francis e-Library.).
- Keefe Janice et al. (2006). Final Report: A Profile of Social Isolation in Canada, Submitted to the Chair of the F/P/T Working Group on Social Isolation, **Center of aging: Nova Scotia**.
- Kinney, Anita, Lindsey E. Yeomans, Christopher Martin Bloor, and Robert S. Sandler (2005). Social Ties and Colorectal Cancer Screening among Blacks and Whites in North Carolina. **Cancer Epidemiology, Biomarkers & Prevention** 14.

- Lin, N. (1986). **Conceptualizing social support, life events, and depression**, New York: Academic Press.
 - Paxton, Pamela (1999). IS Social Capital declining in the United States? A Multiple Indicator Assessment, **American Journal Sociological**, Vol. 105. No.1.
 - Rose, C et al (2001). Powerlessness and Amplification of Threat: Neighborhood Disadvantage, Disorder, and Mistrust, **American Sociological of Review**, Vol. 66.
 - Simmel, G. (2004). **the Philosophy of Money**, Translated by T. Bottomore. Londen: Routledge.
 - Stone, W. (2000). What Role for Social Capital in Family Policy? **Family Matters**, 56winter, Australian Institute of Family Studies.
 - Schneider, B. H., Richard, J. F., Younger, A. J., &Freeman, P. (2000). A longitudinal exploration of the continuity of children's social participation and social withdrawal across socioeconomic status levels and social settings. **European Journal of Social Psychology**, 30.
 - Vandervoort, D. (2000). "Social Isolation and Gender", **Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, Social**, 19.
 - Wellman, B. and Wortley, S. (1990). "Different strokes from different folks: Community ties and social support". **American Journal of Sociology**, 96.
- Wessel, B. and Mediema, S. (2002). "Towards Understanding Situations of Social Exclusion", in Steinhertm H. and Pilgrim, A. (Eds) **Welfare Policy From Below: Struggles against Social Exclusion in Europe**, Ashgate: Aldeshot.